

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11095056>

BO‘LAJAK SHIFOKORLARNI TAYYORLASHDA INSON EKOLOGIYASINI O‘RGANISHNING O‘RNI

A.Q.Qurbonov., Z.Z.Yuldasheva

Toshkent tibbiyot akademiyasi
Gistologiya va tibbiy biologiya kafedrası

ANNOTATSIYA

Zamonaviy shifokorning dunyoqarashi va klinik tafakkurini shakllantirish uchun tibbiy ekologiya masalalarini o‘rganish nihoyatda muhim o‘rin tutadi. Kundalik ishda shifokorlar tobora ko‘proq inson tanasining loyqa, noaniq belgilangan klinik sharoitlari bilan shug‘ullanishadi, ularning shakllanishi ko‘p jihatdan turli xil ekologik omillarga bog‘liq. Atmosfera havosining sifati ko‘p jihatdan aholining salomatlik holatini belgilaydi va birinchi navbatda bolalar, qariyalar, shuningdek, nafas olish tizimi va yurak-qon tomir tizimining surunkali kasalliklari bilan og‘rigan odamlarda kasalliklarning rivojlanishida faol etiologik omil hisoblanadi.

***Kalit so‘zlar:** ekologiya, tibbiy ekologiya, atrof-muhit omillari, funksional patologiya, atmosfera havosi, klinik ko‘rinishlari, atrof-muhit, diagnostika.*

ABSTRACT

The study of issues of medical ecology for the formation of the worldview and clinical thinking of a modern doctor seems extremely important. In everyday work, doctors increasingly deal with blurred, vaguely defined clinical conditions of the human body, the formation of which largely depends on various environmental factors. The quality of atmospheric air largely determines the health status of the population and is an active etiological factor in the development of diseases, primarily in children, the.

Zamonaviy shifokorning dunyoqarashi va klinik tafakkurini shakllantirish uchun tibbiy ekologiya masalalarini o‘rganish nihoyatda muhim o‘rin tutadi. O‘tgan 50 yil ichida inson tanasining ko‘plab kasalliklarining tabiati sezilarli darajada o‘zgardi, buni ichki organlar va asab tizimi kasalliklari misolida ko‘rish mumkin. Kundalik ishda shifokorlar tobora ko‘proq inson tanasining loyqa, noaniq belgilangan klinik sharoitlari bilan shug‘ullanishadi, ularning shakllanishi ko‘p jihatdan turli xil ekologik omillarga bog‘liq.

Yoshlik davridagi eng keng tarqalgan patologiyalardan biri tibbiy terminologiyada avtonom disfunktsiya sindromi (AVDS) deb ataladigan "funktional patologiya" ga aylandi. Nonspesifik klinik ko'rinishlarning ko'pligi (uyquning buzilishi, charchoq, aqliy qobiliyatning pasayishi, bosh og'rig'i va boshqalar) "organik" (tarkibiy) o'zgarishlar bo'lmasa, ko'pincha shifokorni chalkashtirib yuboradi, chunki an'anaviy davolash paradigmasi odatda ma'lumotlarga mos kelmaydi. funktsional tadqiqotlar. Biroq, bu shifokorga SVDni tuzatish uchun maqbul echimni topishga yordam beradigan atrof-muhitning xususiyatlarini (yashash sharoitlari, ichimlik suvi sifati va atmosfera havosi) bilishdir.

Ekologiya - bu tirik organizmlar va ularning tizimlarining bir-biri bilan va atrof-muhit bilan aloqalarini o'rganadigan biologik fan. Ekologiya mustaqil biologik fan sifatida faqat 20-asr boshlarida fiziologiya, genetika va boshqa fanlar qatorida paydo bo'ldi. Uning o'rganish sohasi supraorganizm tizimlarini qamrab oladi: individlar, populyatsiyalar, jamoalar, ekotizimlar (biogeotsenozi, biotlar, biosfera). Bugungi kunda ekologiya biologiya, kimyo, fizika va ijtimoiy fanlar chorrahasida rivojlanmoqda va murakkab ilmiy fan hisoblanadi.

Tibbiy ekologiya ekologiyaning atrof-muhit sifati va inson salomatligi o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlarini o'rganadigan bo'limidir.

Atmosfera havosining sifati ko'p jihatdan aholining salomatlik holatini belgilaydi va birinchi navbatda bolalar, qariyalar, shuningdek, nafas olish tizimi va yurak-qon tomir tizimining surunkali kasalliklari bilan og'rikan odamlarda kasalliklarning rivojlanishida faol etiologik omil hisoblanadi.

Quruq atmosfera havosi tarkibida 20,95% kislorod, 78,09% azot, 0,03% karbonat angidrid mavjud. Bundan tashqari, atmosfera havosining tarkibiga inert gazlar, vodorod, ozon, azot oksidi, metan, suv bug'lari va boshqalar kiradi. Atmosferada doimiy komponentlardan tashqari, tabiiy kelib chiqadigan turli xil aralashmalar, shuningdek, ta'sir natijasida kelib chiqadigan aralashmalar mavjud. Insonning iqtisodiy faoliyati:

Atmosfera havosining ifloslanishi aholi o'rtasida turli kasalliklarning paydo bo'lishi va rivojlanishiga sabab bo'lib, barcha ekologik kasalliklarning 50% ni tashkil qiladi. Shu bilan birga, havoning ifloslanish darajasi va sog'liqning buzilishi darajasi o'rtasida aniq bog'liqlik mavjud. Bu muammo, ayniqsa, sanoatlashgan shaharlarda keskin. Atrof-muhitga bog'liq bo'lgan kasalliklarning ustuvor shakllari to'plami barcha atmosfera havosini ifloslantiruvchi moddalarning kompleks ta'siri bilan belgilanadi va, qoida tariqasida, aniq o'ziga xoslikka ega emas, bu ularning tashxisini sezilarli darajada murakkablashtiradi.

Zamonaviy shaharlarning atmosfera havosi ko‘plab manbalardan, odatda antropogen kelib chiqadigan organik va noorganik tabiatdagi yuzlab kimyoviy moddalarni o‘z ichiga oladi. Atmosfera havosiga kiruvchi zararli moddalarning asosiy manbalari sanoat korxonalarini va transport vositalari, eng keng tarqalgan moddalari chang (turli tabiatdagi muallaq moddalar, shu jumladan metall birikmalari), oltingugurt dioksidi, azot oksidi, uglerod oksidi va uglevodorodlardir. Shu bilan birga, shuni hisobga olish kerakki, har bir shahar hududi ushbu hududdagi sanoat turiga qarab belgilanadigan, atmosfera havosida ko‘pincha o‘nlab yoki undan ko‘p marta yuqori bo‘lgan konsentratsiyalarda bo‘lgan o‘ziga xos ifloslantiruvchi moddalar to‘plamiga ega. ruxsat etilgan maksimal konsentratsiyalar (MPC). Ushbu moddalarning har biri inson tanasiga o‘ziga xos ta‘sir ko‘rsatadi. Shuning uchun havoning ifloslanishi bilan bog‘liq kasalliklar diapazoni juda xilma-xildir: nafas olish kasalliklari (shu jumladan bronxial astma), yurak-qon tomir tizimi va oshqozon-ichak trakti kasalliklari, qon va gematopoetik organlarning kasalliklari, teri kasalliklari, asab tizimi, endokrin kasalliklar (shu jumladan qandli diabet), neoplazmalar, allergik kasalliklar, tug‘ma anomaliyalar, homiladorlik va tug‘ishning asoratlari va boshqalar.

Agar ma‘lum bir kasallikning tashxisi davolovchi shifokor uchun jiddiy muammo tug‘dirmasa, unda ushbu kasallikning paydo bo‘lishi va rivojlanishi bilan havoning o‘ziga xos kimyoviy ifloslantiruvchi moddalarining ta‘siri o‘rtasida sababiy bog‘liqlikni o‘rnatish juda qiyin vazifadir. Ko‘p tarmoqli sanoat va rivojlangan avtotransportga ega yirik shahar sharoiti. Atmosfera ifloslanishining odamlarga ta‘sirining tabiati haqidagi bilimlar ushbu muhim masalada yordam berishi mumkin.

ADABIYOT

1. “Biologiya” darsligi Rossiya Tibbiyot fanlari akademiyasi akademigi, professor V.N. "GEOTAR-MEDIA"., Moskva-2018 I va II jildi.
2. “Gigiena”: Universitetlar uchun darslik. G.I. tomonidan tahrirlangan. Rummyantseva, M.: GEOTAR-MED, 2001, 608 p.
3. Tibbiy biologiya va genetika., tibbiyot oliy o‘quv yurtlari uchun darslik., P.X., Qurbonov., A.O., Tarinova, “Fan va Talim.”, Toshkent – 2023
4. Ya.M. Grushko "Atmosferaga sanoat chiqindilaridagi zararli noorganik birikmalar". L.: Kimyo, 1987, 192 b.
5. A.S.Kerzhentsev. "Funksional ekologiya". M.: “Nauka”, 2006, 259 b.
6. R. Murray, D. Grenner, P. Mayes, V. Roduel "Inson biokimyosi". 2 jildda. M.: "Mir", 1993 yil. T.2. 415s.
7. “Tibbiy ekologiya”: Universitet talabalari uchun darslik. A.A. tomonidan tahrirlangan. Qirolicha. M.: nashriyot uyi. "Akademiya" markazi, 2003 yil, 192 b.
8. A.F.Tsyb, R.S.Budagov, I.A.Zamulaeva va boshqalar “Radiatsiya va patologiya”. Moskva, Oliy maktab, 2005 yil, 341 p.